

145 років від дня народження Лесі Українки (Лариси Петрівни Косач-Квітки) (1871–1913)

ЗМІСТ

Стор.

I. Хронологічна таблиця життя та діяльності Лесі Українки.....	1–3
II. Сценарій вечора «Леся Українка – потужний духовний світоч: До 145-річчя від дня народження».....	3–19
III. Методичні рекомендації до проведення заходів.....	19–20
III.1 Оформлення експозицій книжково- журнальних виставок.....	19
III.2 Теми виховних годин, бібліотечних уроків, літературних вечорів.....	20
IV. Бібліографія.....	20–21
IV.1. Щікаві інтернет - ресурси.....	20
IV.2. Список рекомендованої літератури.....	20–21
<i>Ключові слова.....</i>	21

Леся Українка (справжнє ім'я: **Лариса Петрівна Косач-Квітка**; нар. 25 лютого 1871, Новоград-Волинський — 1 серпня 1913, Сурамі, Грузія) — українська письменниця, перекладач, культурний діяч. Писала у жанрах поезії, лірики, епосу, драми, прози, публіцистики. Також працювала в ділянці фольклористики (220 народних мелодій записано з її голосу) і брала активну участь в українському національному русі.

Відома завдяки своїм збіркам поезій «На крилах пісень» (1893), «Думи і мрії» (1899), «Відгуки» (1902), поем «Давня казка» (1893), «Одно слово» (1903), драм «Боярня» (1913), «Кассандра» (1903–1907), «В катакомбах» (1905), «Лісова пісня» (1911) та ін.

I. Хронологічна таблиця життя та діяльності Лесі Українки

Дата	Подія
25 лютого 1871	Лариса Петрівна Косач народилася 25 лютого 1871 року в містечку Новограді-Волинському. Батько письменниці, Петро Косач, був освіченою прогресивною людиною, членом Старої Громади, близьким товаришем Михайла Драгоманова. Мати, Ольга Косач, — відома в українській літературі письменниця під

	псевдонімом Олена Пчілка.
18 січня 1880	Леся дуже застудилася, початок тяжкої хвороби. Вірш «Надія».
1882	Косачі переїздять в село Колодяжне, що віднині стало їхнім постійним місцем проживання.
Влітку 1883	Лесі діагностували туберкульоз кісток, у жовтні цього ж року професор О. Рінек оперував ліву руку, видалив кістки, уражені туберкульозом. У грудні Леся повертається з Києва до Колодяжного, стан здоров'я поліпшується, з допомогою матері Леся вивчає французьку і німецьку мови.
1884	«Конвалія», «Сафо», «Літо краснєє минуло». Саме цього року з'явився псевдонім «Леся Українка».
1890	« <i>Contra spem spero</i> ». Написала для молодшої сестри книжку «Стародавня історія східних народів» (яка у 1918 році була видана, як підручник для школи)
1893	У Львові виходить перша збірка поезій Лесі Українки — «На крилах пісень»
1899	Вийшла й друга збірка «Думи і мрії».
Березень 1907	Леся Українка переїжджає з Колодяжного до Києва. А в кінці березня разом з К. Квіткою здійснила поїздку до Криму, де зокрема побувала у Севастополі, Алупці та Ялті.
7 серпня 1907	Леся Українка одружилася з Климентом Квіткою. Жили в Криму, де К. Квітка одержав посаду в суді.
1907	Завершено драматичну поему «Айша та Мохаммед», «Кассандра», «На руїнах», «За горою близкавиці», продовжено роботу над творами «У пущі», «Руфін і Прісцілла»
1910-1913	Останні роки життя Л. Косач-Квітки пройшли в подорожах на лікування до Єгипту й на Кавказ. Разом із чоловіком, Климентієм Квіткою, вона працювала над зібранням фольклору, інтенсивно опрацьовувала власні драми. На звістку про важкий стан Лариси Петрівни в Грузію приїхала її мати. То власне їй письменниця диктувала проекти своєї так і ненаписаної драми «На берегах Александрії». Символічне значення її творчості можна прочитати в молитві дітей до Геліоса над манускриптами.
1911	« <i>Лісова пісня</i> »
1912	Поема «Камінний господар»
1 серпня 1913	Померла в Сурамі у віці 42 років. Похована на Байковому кладовищі в Києві.

II. Сценарій вечора «Леся Українка – потужний духовний світоч: До 145-річчя від дня народження Лесі Українки»

Леся Українка — потужний духовний світоч: До 145-річчя від дня народження Лесі Українки [Текст] : сценарій / КЗ Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека ; уклад. Н. Г. Звольська. - Львів, 2011. - 16 с. - Рукопис.

“Довго щирими сими словами
До людей промовлятиму я...”

(Леся Українка)

(На сцені – портрет Лесі Українки, цифра – 145, вишиті рушники, висловлювання відомих людей про Лесю Українку, епіграфи з її творів, персонажі творів. Наприклад: з “Лісової пісні” – Лісовик, Лукаш, Мавка, мати Лукаша, Килина (молодиця, з якою одружився Лукаш); з драматичного твору “Прощання” – хлопець, дівчина, портрет молодої дівчини, прикрашений квітами; з “Блакитної троянди” – Орест – молодий письмовець, який недавно закінчив університет, Люба – його кохана дівчина, сирота, 25 років, Груїчева – мати Ореста, енергійна на вигляд жінка і т.п.).

ВЕДУЧИЙ: Дорогі вчителі та учні! Сьогодні ми зібралися у цій залі з нагоди 145-ї річниці від дня народження однієї з жінок України, про яку Іван Франко сказав, що “це талант сильний, мужній, хоч і не позбавлений жіночої грації і ніжності”.

ВЕДУЧА: Франко назвав “талантом сильним, мужнім” Лесю Українку, яка є автором таких поетичних збірок як “На крилах пісень”, “Думи і mrії”, драм “Лісова пісня”, “Прощання”, “Блакитна троянда” та ін. Ось основні персонажі з таких творів Лесі Українки, як “Лісова пісня”, “Прощання”, “Блакитна троянда”. Вслушайтесь на хвилинку, що кожна група персонажів зараз вам скаже устами Лесі Українки.

ВЕДУЧА: Драма “Лісова пісня”. Основні дійові особи: Мавка, Лукаш, Лісовик, мати Лукаша, Килина – молодиця, з якою одружився Лукаш.

(Чути голос сопілки. Лукаш грає на сопілці.)

Мавка:

Ох, як я довго спала!..

А хто мене збудив?

Лісовик:

Либонь, весна.

Мавка:

Весна ще так ніколи не співала...

Лісовик:

Та ні, то хлопець на сопілці грає.

ВЕДУЧА:

Цим хлопцем був Лукаш. Мавка закохалася в нього. Лукаш теж полюбив Мавку. Побудував хату біля лісу, щоб бачитися з нею. Але його матері вона не прийшла до душі, бо та марила багатшою, як її здавалося, і роботящею молодицю Килиною.

Мавка (до Лукаша):

Лукашу,

нехай ся жінка більше не приходить,-

я не люблю її – вона лукава,

як видра.

Лукаш:

Ти її ніяк не знаєш.

Мавка:

Ні знаю! Чула сміх її і голос.

ВЕДУЧА:

Лукаш одружився з Килиною. Через якийсь час...

Мати (До Килини):

Ну вже й невісточка! І де взялася

На нашу голову?

Килина:

А хто ж велів

до мене засилати? Таж мали

отут якусь задрипанку, було вам
прийняти та прибрати хорошенъко,
от і була б невісточка до мислі!

Мати:

А що ж – гадаєш, ні? Таки й була б!
Дурний Лукаш, що проміняв на тебе;
бо то було таке покірне, добре,
хоч прикладай до рани...

(Лукаш іде зажурено по лісі. Зустрічає високу жінку у білій сорочці і в білій намітці.)

Лукаш:

Хто ти? Що ти тут робиш?

Жінка:

Я – загублена Доля...

Лукаш (простягаючи руки до неї):

Ой скажи, дай пораду,

як прожити без долі!

Жінка:

Як одрізана гілка,

Що валяється долі.

(Доля іде і зникає в снігах.)

(Персонажі покидають сцену.)

ВЕДУЧИЙ: А ось уривок з драми Лесі Українка “Прощання”. Дійові особи: хлопець, дівчина. (Кімната, в якій знаходяться хлопець і дівчина, на столі портрет молодої гарної дівчини, прикрашений квітами. На портреті зображена інша дівчина, не та що в гостях у хлопця.)

Хлопець:

Ти все-таки смутна...

Дівчина:

Я? Ні! Дивись, справді, ні.

(Стук в двері. Приносять листа. Хлопець читає. Дівчина ходить по хаті. Хлопець ховає листа з усміхом і дивиться в простір, задуманий.)

Дівчина:

Скажи, де в тебе мій портрет?

Хлопець (показує на шухляду в столі):

Тут.

Дівчина:

Ти його ніколи не становиш на столі?

Хлопець:

Ні.

Дівчина:

Чому? Він оправлений.

Хлопець:

Не ставлю через те, що боюсь профанації...

Дівчина:

Можна спитати, від кого то лист?

Хлопець (показує на портрет):

Від неї.

Дівчина:

А хто вона така?

Хлопець:

Моя товаришка з дитячих літ.

Дівчина:

Вона дуже гарна... Вона багато молодша від тебе?

Хлопець:

На п'ять літ.

Дівчина:

Якраз настільки, наскільки я від тебе старша.

Хлопець:

Чого ти се сказала?

Дівчина:

Хіба ж се неправда?

Нашо ж я маю тебе в'язати?... (Пауза.)

Ти був щасливою дитиною?

Хлопець:

О, так, дуже... У мене завжди було товариство дитяче.

Дівчина:

Вона належала до того товариства?

Хлопець:

Так, тільки трохи пізніше, я був у гімназії, як ми пізналися. Вона була тоді таким смішним, завжди кудлатим дівчатком, - “куколка з льону” – дражнили ми її.

Дівчина:

А вона плакала.

Хлопець:

Не завжди, потім звикла... А у сьому листі підписалась “колишня куколка з льону”. (Пауза.)

Скажи... ти... ти раніш знала кохання?

Дівчина:

Ти сам казав, що не можна бути вічно на сповіді.

Хлопець:

Ну, я не буду питати, коли тобі се прикро... А знаєш, бувають часом такі душі... прозорі, що їх і сповідати не треба, їх і так видно наскрізь. І... у таких людей з прозорими душами бувають не ясні, сірі чи блакитні очі, а темні, карі або чорні... У неї карі очі, і власне, підходять під мою теорію, вона нічого не може скрити. (Пауза.)

Пам'ятаю, в нашому дитячому товаристві вона, було, кожну сварку... легко розплутає... Раз – вона ще зовсім була мала, а я був підлітком, - я розсердився на неї за те, що вона сміялася з мене, коли я з дерева ввірвався, і я не озивався до неї три дні. Вона все походжала коло мене і соромливо всміхалась, а потім, нарешті, підійшла просто, обняла мене і так шпарко промовила: “Мир миром, пироги з сиром, вареники в маслі, ми друженъки красні, поцілуймося”. (Пауза.)

(Хлопець до дівчини): Ти знов якась така...

Дівчина: Ні, ні, зовсім я не “якась така”.

Хлопець (обіймає дівчину):

“Мир миром?...”

Дівчина: Ми з тобою не сварились... Мені вже додому пора.

Хлопець:

Чого так раптом?.. Сподіваюсь, нарешті вмовлю тебе, що краще нам заручитись.

Дівчина: Ні, ні... Я не хочу... Прощай!

Хлопець:

Та слухай-бо... (манає рукою, нахмурюється, далі підходить і поправляє квіти на портреті).

(Далі можна поставити уривок з драми Лесі Українки “Блакитна троянда”).

ВЕДУЧА: Ось так талановито змальовала Леся Українка людські долі. А тепер повернемося до її дитинства, до історії життя батьків Лесі і помандруємо уявно стежкою Лесиного життя, життя такого нелегкого і, одночасно, настільки творчо плідного.

ВЕДУЧИЙ: Все починалося так. Батько Лесі Українки Петро Антонович Косач був родом з Чернігівщини. Він колись навчався у Петербурзькому університеті.

Звідти його виключили за “студентські безпорядки”. Потім вчився у Київському університеті. У 1866 році його відправили в Новгород-Волинський (Звягель). Там він став предсідателем з'їзду мирових посередників, служив у відомстві по селянських справах. У 1868 році Петро Антонович одружився з полтавкою Ольгою Драгомановою. Він привіз молоду дружину у будинок, який найняв у панів Уварових на вулиці Корецькій. Тут народився у 1869 році їх перший син Михайло.

ВЕДУЧА: У 1870 році Косачі переселилися у невеличкий будиночок у міщанина Окружка біля річки Случ. 25 лютого 1871 року тут народилася Лариса, відома під іменем Лесі Українки. В Окружків сім'я прожила два роки. У 1873 році переїхала жити на вулицю Завадську, в садибу польки пані Завадської. Це була найкраща з трьох звягельських домівок. Будинок був одноповерховий, але там був великий садок, що дуже подобалося дітям. В домі Завадських у 1877 році народилася Ольга. Однадцять щасливих років прожила сім'я Косачів у старовинному Звягелі.

ВЕДУЧИЙ: Сім'я Косачів подарувала звягельській землі трьох видатних діячів української історії та культури: Михайло Косач – відомий учений, математик, фізик, письменник, перекладач Михайло Обачний; Леся Українка, чиє ім'я стало нашою національною гордістю; Ольга Косач-Кривинюк, відома як письменниця Олеся Зірка. Життя цих трьох діячів пов'язане з трьома будиночками міста Новограда-Волинського, у яких вони народилися.

ВЕДУЧА: Про міфічний образ Мавки Леся вперше почула на Звягельщині. Ось що вона писала у листі до матері: “А то ще я й здавна тулу мавку «в умі держала», ще аж із того часу, як ти в Жабориці щось про мавки розказувала, як ми йшли якимось лісом з маленькими, але дуже рясними деревами”.

ВЕДУЧИЙ: У 1878 році родина Косачів переїхала з Новгорода-Волинського до Луцька. Поселилися вони у приватному будинку в старій частині міста. Будинок цей зберігся до наших днів. Він знаходиться неподалік від Луцького замку ХІУ ст. Потім родина Косачів проживала в Києві.

ВЕДУЧА: У 1882 році Косачі оселилися в Колодяжному біля Ковеля. Там був став, ліс, а за лісом розкинулося село Любитів, де було озеро, яке Леся перепливала, згадуючи Байрона. Вона казала, що Байрон при своєму каліцтві перепливав Ла-Манш, то вона хоче хоч озеро подолати.

ВЕДУЧИЙ: Біля Колодяжного є Скулин з урочищем Нечімне. Цей мальовничий закуток став тлом для драми Лесі Українки «Лісова пісня».

ВЕДУЧА: У Колодяжному поетеса з 1882 до 1891 року жила у так званому «сірому будинку». А з 1891 року – в «білому». «Білий будинок» – це флігель, який збудував батько в Колодяжному у 1890 році для старших дітей. В ньому жили старші діти Косачів. А менші жили у «сірому будинку» з батьками. Лесі у 1890 році було дев'ятнадцять років. Леся ходила до батьків на обід. Колони ганку «білого будинку» зроблені з білих стовбурів беріз. Коли світило сонце чи в місячну ніч будинок аж світився своїми стінами, тому й назвали його «білим».

ВЕДУЧИЙ: В родині Косачів було шестеро дітей: двоє синів та четверо доньок: Михайло, Микола, Леся, Ольга (Ліля), Оксана, Ізидора.

ВЕДУЧА: Зроду Леся була не дуже-то міцного складу, на 4-му місяці свого життя мало не померла від дитячої холерини, але потім зміцніла. Розмовляла вона з самого малку українською мовою, бо того хотіла її близька родина. Коли діти підростили й навчилися читати, вони читали все, що можна було знайти для них придатного в українській літературі. Учитися Леся почала з мамою, бувши не дуже малою (бо мама вважала, що не слід починати вчити дітей, з книжок, дуже малими).

ВЕДУЧИЙ: Коли Лесі було вже біля 10-ти років, переїхала сім'я до Києва, і тут уже діти вчилися в учителів таких мов: французької, німецької, латинської, а пізніше й грецької.

ВЕДУЧА: У Києві Косачі жили зимою, а на літо приїжджали або на Полтавщину, або на Волинь, поблизу Ковеля.

ВЕДУЧИЙ: В 11-13 років у поетеси почала з'являтися хвороба, яка зламала їй все життя: це суглобний туберкульоз. Перше почала боліти в неї рука, в кисті, а потім і нога. Довелося їхати по теплих купелях, робити операції (перша в Києві, пізніше за кордоном).

ВЕДУЧА: Писати вірші Леся почала в 12 років. Перший її вірш був «Ні долі, ні волі у мене нема». Цей вірш увійшов до збірки «На крилах пісень». Склала вона його під враженням розповіді тітки Єлени (татової сестри), що приїжджала в Україну, пробувши кілька років на засланні. Послухайте цей вірш у виконанні...

ДЕКЛАМАТОР:

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:

Надія вернулась ще раз на Вкраїну,

Поглянуть іще раз на рідну країну,

Поглянуть іще раз на синій Дніпро,-
Там жити чи вмерти, мені все одно;

Поглянуть іще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкії гадки...

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.

ВЕДУЧИЙ: У 1890 році, коли Лесі було дев'ятнадцять років, вперше доля привела її в Ялту. За порадою лікарів місяць вона лікувалася знаменитими Сакськими грязями. А на прощання мати подарувала донощі мандрівку по найцікавіших місцях Криму. У 1890 і 1891 роках Леся написала цикл «Кримських спогадів», які увійшли до збірки «На крилах пісень». Вона так згадує Крим:

ДЕКЛАМАТОР:

Де прожила я не одну днину,
А не була щаслива й на годину...

Та я за те докірливого слова
Тобі не кину стороно прекрасна!

Не винна ти, що я не маю долі,
Не винна ти, що я така нещасна!

ВЕДУЧА: Крім Криму, Леся виїжджала на лікування в Одесу, Бессарабію, Болгарію, Німеччину, Італію, Кавказ.

ВЕДУЧИЙ: У 1893 році у Львові вийшла перша книжка поезій Лесі Українки «На крилах пісень». На думку І. Я. Франка, у цій збірці багато ліричних перлин. Однією з таких перлин є вірш «Без надії сподіваюсь», написаний у 1890 році.

ДЕКЛАМАТОР:

Гетьте, думи, ви, хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні!

ВЕДУЧА: А ось вірш із вище названої збірки, в якому Леся дає пораду, що робити, коли прийде журба. Він так і називається «Якщо прийде журба...»

ДЕКЛАМАТОР:

Якщо прийде журба, то не думай її
Рознести у веселощах бучних
За столом, де веселії друзі твої
П'ють-гуляють при покликах гучних...

Краще йди в темний гай, у зелений розмай
Або в поле, де вітер гуляє,
На дозвіллі із лихом собі розмовляй,
Може, там його вітром розмає.

Або пісню утни голосну, не смутну,
Щоб, мовляв, засміялося лихо,
Проженеш тоді, певне, потвору страшну,
І на серденьку знов стане тихо...

ВЕДУЧИЙ: У збірці «На крилах пісень» є також оригінальний вірш, в якому Леся через хворобу прощається із своїм фортепіано. Він написаний у 1890 році і називається «До моого фортепіано».

ДЕКЛАМАТОР:

Мій давній друге! Мушу я з тобою

Розстatisя надовго... Жаль мені!

З тобою звикла я ділитися журбою,
Вповідувати думки веселі і сумні.

То ж при тобі, мій друже давній, вірний,

Пройшло життя дитяче моє.

Як сяду при тобі я в час вечірній,

Багато спогадів тоді встає!

Розстаємось надовго ми з тобою!

Зостанешся ти в самоті німій,

А я не матиму де дітися з журбою...

Прощай же, давній, любий друже мій!

ВЕДУЧА: У 1897 році Леся знову їздила на лікування в Крим і у передмісті Ялти познайомилася з Сергієм Мержинським, помічником контролера у Мінському губернському відомстві. Сергій Мержинський був на рік старший від Лесі. Походив він з дворянського роду, народився в родині поручика, можливо в Києві. Мати Сергія Віра Вельямінівна хворіла на туберкульоз і незабаром після народження сина померла. Її поховали на Байковому кладовищі м. Києва. Хлопчик виховувався у бабусі по матері в Києві. Закінчив Київське реальне училище. Деякий час вчився в Олександрійському сільськогосподарському інституті в Харкові. У зв'язку з туберкульозом легенів змушений був припинити навчання і повернутися в Київ. Є дані про службу Сергія Мержинського в Контрольній Палаті м. Мінська з 1.10.1895 по 1.03.1896 року (за старим стилем) колезьким реєстратором. Сергій подарував Лесі репродукцію картини Рафаеля «Сікстинська Мадонна» з дарчим надписом. Мержинський помер у 1901 році. Кладовище, де він був похований, зараз знесено. Не зберігся й будинок, в якому помирав Мержинський і куди приїжджала доглядати його Леся. У 1900 році, незадовго до смерті Мержинського, поетеса написала вірш «Скажи мені, любий, куди мої слізози поділись?». Він був надрукований поза збірками.

ДЕКЛАМАТОР:

Скажи мені, любий, куди мої сльози поділись?

Чи то вони всі вже, мов літні дощі, розточились?

Чи, може, вони розійшлися в осіннім тумані

І висять тепер надо мною, мов хмари важкі, нерухмані?

ВЕДУЧИЙ: Друга поетична книжка Лесі Українки «Думи і мрії» вийшла у 1899 році. Про цю збірку І. Франко писав: «Від часів Шевченкового «Кобзаря» Україна не видала крацьої збірки поетичних творів». Однією з унікальних поезій цієї збірки є поезія «На столітній ювілей української літератури», написана у 1898 році. В ній ідеться про те, як цінували колись поетів в інших країнах, і як ними нехтували у нашій.

ДЕКЛАМАТОР:

У кожного люду, у кожній країні
Живе такий спогад, що в його в давнині
Були золоті віки,
Як пісня і слово були у шанобі
В міцних сього світу; не тільки на гробі
Складались поетам вінки.

За пишнії хрії, величнії оди
Король слав поетам-співцям нагороди...

...Сама королева здіймала корону,
Спускалась додолу з найвищого трону
Поетовій мрії служить.

Богам були ріvnі співці-лавреати
І гордо носили коштовнії шати...

Так... в кожній країні є спогади раю!
Нема тільки в тебе їх, рідний мій краю!
Були й за гетьманів співці...
А як їх наймення?..

Не вів до палацу їх шлях:
Не оди складали, а думи народу...

Ті вічні пісні, ті єдині спадки
Взяли собі другі поети-нащадки
І батьківським шляхом пішли;
Ніхто їх не брав під свою оборону,
Ніхто не спускався з найвищого трону,
Щоб їм уділити хвали.

Чоло не вінчали лавровій віти,
Тернів не скрашали ні золото, ні квіти,
Страждали співці в самоті...

ВЕДУЧА: Крім віршів Леся писала поеми, драматичні твори. Вона написала такі поеми: «Русалка» (в 14 років), «Подорож до моря», «Самсон», «Місячна легенда» (в 17 років), «Роберт Брюс», «Давня казка» (в 22 роки). Найкращі з її поем написані пізніше. Це – «Одно слово», «Віла посестра», «Ізольда Білорука», «Триптих».

ВЕДУЧИЙ: Леся Українка написала багато драматичних творів. Це – «Блакитна троянда», «Одержанма», «Айша і Магомет», «Лісова пісня» та ін.

ВЕДУЧА: У 1899 році на українській сцені було поставлено драму Лесі Українки «Блакитна троянда».

ВЕДУЧИЙ: В драмі «Айша і Магомет» Леся вказує на помилковість думки тих, що поза тілесним коханням не вміють бачити любові. Вона зупиняється на постаті Магомета і на тій трагедії, яку переживає Айша, друга жінка Магомета, з якою він одружився після смерті першої жінки Хадіджі. Хадіджа була старшою за Магомета на багато років, на стільки ж приблизно, на скільки є молодшою за Магомета його модела чарівна жінка Айша. Ця модела красуня терпить муки від заздрості.Хоч Магомет визнає, що Айша «найкраща з усіх жінок на світі», хоч усвідомлює, що Хадіджа не була гарною, проте вчащає на могилу поганої на вигляд, старої покійної жінки, бо справді її любить.

ВЕДУЧА: Айша ставить питання Магометові «Як і за що можна так любити стару, негарну, навіть мертву жінку і зневажати гарну і закохану в нього?». І у відповідь чує: «В моїх очах вона ні гарною, ні молодою ніколи не здавалась... я злішив всі зморшки у неї на обличчі... Літ її мені й сусіди не дали б забути... але

в ній щось було... щось вічне... Мені здається, що вона живе і дивиться на мене крізь могилу і голосом таємним промовляє і всі мої слова та думку чує»... Це і є любов.

ВЕДУЧИЙ: У 1907 році Леся вийшла заміж за Климентія Квітку. Їй на той час було 26 років. Леся і Климентій обвінчалися 27 липня у Вознесенській церкві на Деміївці в Києві. Оселилися у помешканні Карпових на вул. Підвалній, тепер – Ярославів Вал, 32. Невдовзі виїхали до Грузії, на Квітчине місце служби. Він мав малолітню названу сестру Марусю. Нею Леся опікувалася, як власною дитиною.

ВЕДУЧА: Климентій Квітка був молодший від своєї дружини на дев'ять років. Він народився у 1880 році на Сумщині. Батька втратив рано, мати віддала його, 5-річного, на виховання в родину київських міщен Карпових. Вони дали йому ґрунтовну освіту. Музики навчався з 7 років у приватних вчителів, потім – в училищі Київського відділення Російського музичного товариства. Закінчив київську гімназію № 5 із золотою медаллю. Потім почав записувати й досліджувати народні пісні. Це стало справою його життя. Він зібрав 6 тис. пісень. Крім того Квітка закінчив юридичний факультет Київського університету Св. Володимира. Він знав 13 мов.

ВЕДУЧИЙ: До весілля Леся була знайома з Климентієм з 1898 року, коли Квітка був ще студентом першого курсу юридичного факультету Київського університету. Тобто, до весілля вони зналися 9 років.

ВЕДУЧА: Олена Пчілка, мати Лесі Українки, вважала, що бідний Квітка спокусився на гроші їхньої родини. «У мами пробилося якесь несправедливо напасливе відношення до Кльоні, - нарікала Леся в листі до сестри Ольги. – У мами був неприємно-холодний вираз в його присутності, одвертання очей, відповіді крізь зуби, закривання себе газетою або книжкою і т. п. ...»

ВЕДУЧИЙ: У 1910 році у місті Хельвані біля Каїру в Єгипті Леся Українка написала драматичну поему «Бояриня». В Єгипті вона познайомилася з істориком Дмитром Яворницьким. Твір «Бояриня» – єдиний із драматичного спадку письменниці, у якому про українську історію йдеться на основі не символів та аналогій, пов’язаних із чужими країнами, а реалій доби Руїни. Уперше «Бояриня» побачила світ уже після смерті Лесі Українки 1914 року на сторінках часопису «Рідний край», який редактувала мати поетеси Олена Пчілка. 1918-го поему окремою книжкою видали в Катеринославі (нині Дніпропетровськ). Після опублікування «Боярині» у 1927 році в Харкові твір не залучали до жодного видання. У 1971 році з нагоди 100-ліття від дня народження Лесі Українки Організація українок Канади видала твір окремою

книжкою. «Бояриня» повернулася до українського читача лише у 1989 році на сторінках журналу «Прапор», а 1991-го вийшла друком у видавництві «Молодь».

ВЕДУЧА: У 1910-11 роках Леся Українка написала кілька творів, що в більшій або меншій мірі порушують проблему зрадництва. До них можна зарахувати «Бояриню», «Вілу посестру» і «На полі крові». Лише в останньому творі ця проблема займає центральне місце. Головним героєм твору «На полі крові» є Юда Іскаріот. В Лесі Українки Юда – матеріаліст, який не міг збагнути ідеї Христа, але, продавши Христа, все ж соромиться цього, і він, не признаючись навіть собі в тому, все ж тікає від людей, купуючи за ціну крові поле. Випадково його впізнає стороння людина, яка нічого спільногого не має з християнами і з цікавості вислуховує оповідання Юди. Як і кожен зрадник, щоб себе виправдати, Юда очорнює Христа. Прочанина обурює підлий спосіб зради – поцілунком. Він радить Юді «краще... мовчати, коли вчинив... отаке плюгавство». Але Юда не може мовчати. Він мусить виправдатись не так перед прочанином, як перед собою. Прочанин, який далекий від християн, оголошує зрадникові бойкот. Він повертає Юді навіть таку потрібну для нього воду, бо не бажає нічого мати від Юди. Леся Українка безкомпромісно осудила зрадника.

ВЕДУЧИЙ: У 1911 році в Кутаїсі в Грузії Леся написала драму «Лісова пісня». В листі до сестри Ольги вона зізналася, що писала «Лісову пісню» 10-12 днів.

ВЕДУЧА: Леся Українка, як і Климентій Квітка, все життя збирала фольклор. Збирання фольклору поєднувало її з подружжям Грінченків, Агатангелом Кримським, Ф. Колессою та ін. Фольклорні пісні, які співала Леся, записували М. Лисенко, К. Квітка. Видання пісень з її голосу було здійснене вже після її смерті у 1917 році. Климентій Квітка упорядкував збірник «Народні мелодії з голосу Лесі Українки». Поетеса читала фольклорну періодику. У 1894 році в журналі «Жите і слово» (№1), що його видавав І. Франко, вийшли друком здійснені нею записи обряду і тексти пісень під назвою «Купала на Волині». На той час це була найбагатша добірка купальських пісень. Леся Українка писала до Климентія Квітки, що вона «вихована на фольклорі, як англієць на Біблії».

ВЕДУЧИЙ: Поетеса майстерно виконувала вишиванки. Наприклад, в Київському літературно-меморіальному музеї Лесі Українки зберігається дитяча сорочечка, власноручно вищита Лесею для свого небожа Михайлика, сина сестри Лесі Українки Ольги Кривинюк. У Криму Лесю вражали татарські вишивки, надто подібні, на її думку, до українських.

ВЕДУЧА: Леся Українка здійснювала поетичні переклади з польської (Адам Міцкевич, Марія Конопніцька), з німецької (Генріх Гейне), з французької

(віктор Гюго), з давньої індійської, з англійської (Джордж-Гордон Байрон), з італійської. Вона перекладала ліричні пісні Давнього Єгипту. Є у неї також незакінчені поетичні переклади: з грецької – Гомера; з італійської – Данте Алігієрі, Ада Негрі; з англійської – Байрона, Шекспіра, з німецької. Леся перекладала також прозу.

ВЕДУЧИЙ: Леся Українка любила музику. Вона і її родичі спілкувалися з Ф. Колессою, С. Людкевичем, М. Лисенком, М. Старицьким. Перша дружина М. Лисенка Ольга О'Коннор, професійна піаністка, давала Лесі уроки музики. Леся писала: «Досі я цілком не розуміла і не любила Моцарта (окрім «Реквієму»), а тепер пізнала його в новому світлі і вже люблю. Навіть з Лістом погодилася...» Враження від австрійської столиці, зокрема від собору св. Стефана у Відні, стало для Лесі поштовхом до написання етюду «Мгновение». Вона змалювала стан людини, яка випадково зайшла до собору і почула органну музику. Письменниця показа, як під впливом музики ожив інтер'єр собору, показала екстаз, який на мить охопив героя. До творів Лесі Українки зверталися такі композитори як М. Лисенко, Д. Січинський, К. Стеценко, Г. Майборода, Г. Верьовка, О. Білаш, А. Кос-Анатольський та ін.

ВЕДУЧА: Леся захоплювалася також живописом. У 1900 році вона познайомилася в Києві з молодим художником Іваном Трушем. Через рік Леся поїхала до Львова. У Львові Іван Труш написав її портрет, який зараз знаходиться у Львівському національному музеї. У Берліні Леся у 1899 році оглянула виставку полотен швейцарського художника-символіста Арнольда Бекліна (1827-1901). Вона не поділила тої захоплюючої оцінки, яку давали художникові прихильники його мистецтва в Європі та Росії: «Бачила я на виставці знаменитого Бекліна, нехай мене повісять його поклонники, але я ... не розумію, на чім держиться його слава. Що тут нового? Дерев'яні центаври, бридкі сатири, голі жінки...».

ВЕДУЧИЙ: У Берліні Леся Українка більше познайомилася з театральним життям. Її увагу привертали драми Гергарта Гауптмана. Леся писала, що німці грають чудово, дуже типічно і вже так «народно», що нехай наші українські актори сховаються. Але сама драма «Візник Геншель» їй не дуже сподобалася, бо, на її думку, там не вистачало логіки в розвитку драматичних моментів.

ВЕДУЧА: У Берліні Леся також познайомилася з німецьким письменником Л. Якововським (1868-1900). Л. Якововський писав, що поетеса говорила ламаною німецькою мовою, але досить виразно для того, щоб вести розмову. Якововський видавав “Дешеву бібліотеку для народу” з метою популяризувати світову класику серед німецької читацької публіки. Він був також в Лейпцигу

редактором наукового журналу, в якому друкував твори українських письменників. Якубовський хотів видати збірки новел І. Франка, Лесі Українки, О. Маковея, Л. Мартовича та інших, але смерть не дала йому цього здійснити.

ВЕДУЧИЙ: Для сім'ї Косачів було характерним не робити ніякої межі між «панами» і «слугами». Хатньою робітницею у них працювала Фросина Трохимівна з Волині. Її син М.О. Маслянко розповідав, що його мама прийшла до родини Косачів, коли їй було 16 років. З перших днів вона відчула себе як дома. Обідали за одним столом. У театр, на концерти, вечори ходили всією сім'єю. Не було випадку, щоб про неї забули. Молодша сестра Лесі Ольга Кривинюк працювала в лікарні, а її син Михайлик, якому ще не було року, залишався на руках Лесі й Фросі.

ВЕДУЧА: Леся Українка померла в грузинському місті Сурамі 1.08.1913 року. Домовину з прахом перевезли в Київ. Похоронили на Байковому кладовищі.

ВЕДУЧИЙ: Після смерті Лесі мати Лесі Українки Олена Пчілка переїхала з Києва до Гадяча і оселилась у будинку свого дитинства. Там вона проживала до 1920 року, коли наймолодша дочка Ізидора забрала її в Могилів – Подільський. На початку 1920-х років Олена Пчілка жила дуже бідно. Й у листах уже до «вельмишановного Квітки», свого колишнього зятя, просила його перевидати якісь її твори заради заробітку. Завдяки клопотанням друзів Олені Пчілці у 1924 році призначили персональну пенсію і вона була обрана членом-кореспондентом Академії наук України. Так було розв'язано матеріальне питання Олени Пчілки. Їй тоді минуло 73 роки.

ВЕДУЧА: Чоловік Лесі Климентій Квітка був юристом до 1917 року. Пошуки заробітку носили його від Тифлісу й Одеси до Петербурга. За Центральної Ради служив одночасно у двох міністерствах – освіти і юстиції. З приходом більшовицької влади відчував небезпеку. У 1923 році нібито збирався до США. У 1933 році його арештували в Києві. Пробув у тюрмі півтора місяця. Потім переїхав до Москви. Там став професором консерваторії. У 1934 році його знову арештували у Москві як «російського націонал-фашиста». Квітка отримав три роки таборів у Середній Азії. Вийшов досрочно у 1936 році й був поновлений на роботі. У 65 Климентій Квітка одружився з 25-річною піаністкою Галиною Кащеєвою. Галина Кащеєва збиралася написати книжку про чоловіка, але померла від ангіни у 1962 році. Як і Лесі, на день смерті їй було 42 роки.

ВЕДУЧИЙ: Сестра Лесі Українки Оксана Косач-Шимановська після смерті Лесі виїхала за кордон. Вона проживала з донькою Оксаною в Бельгії, Швейцарії, Німеччині, Чехії. З 1913 року Оксані так і не судилося побувати на

батьківщині. Вона померла в Празі у 1975 році. Її приватний архів, який вона заповіла празькому літературознавцеві Зіні Березовській, також залишився невідомим до 1990 року, до прибууття його з Праги в Київ у відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України. Найраніший документ в архіві датовано 1903 роком.

ВЕДУЧА: Щодо сестри Ольги, то у 1929-1930 роках відбувся судовий процес у сфабрикованій «справі СВУ» над її чоловіком Михайлом Кривинюком. Він відсидів у в'язниці на Холодній горі в Харкові, у Лук'янівській в'язниці в Києві і загинув під колесами потяга в далекому Свердловську. Ольга після поневірянь виїхала в час Другої світової війни на захід і невдовзі померла в таборі для переміщених осіб у німецькому місті Аусбурзі.

ВЕДУЧИЙ: У 1930 році вислано з України до Вологодської губернії чоловіка сестри Лесі Українки Ізидори Юрія Борисова. Його заарештовували двічі і загинув він у сибірських тaborах. У 1937-1939 роках була ув'язнена в концентраційних тaborах Ізидора Косач-Борисова. Після тяжких мук і поневірянь вона благополучно дісталася до США, де й скінчила свій довгий вік у 1980 році, проживши 92 роки. Вона видала грунтовну «Хронологію життя та творчості Лесі Українки», складену сестрою Ольгою, зберегла найдорожче, виконала свій обов'язок перед Лесею, перед Ольгою, перед сім'єю, перед Україною.

ВЕДУЧА: На цьому наш вечір, присвячений 145-ій річниці від дня народження Лесі Українки завершується. Дякуємо за увагу!

Під час написання сценарію було використано таку літературу:

1. Леся Українка – далека принцеса / Українська мова та література. – 1999. – Спец. випуск, присвячений Лесі Українці. – 77 с.
2. Задеснянський Р. Творчість Лесі Українки: критичні нариси (видання друге, доповнене) / В-во “Українська критична думка. - Без вказаного року видання. – 173 с.
3. Міщенко Л.І. Леся Українка: Посібник для вчителів. – К., 1986. – 302 с.
4. Леся Українка: Публікації, статті, дослідження. – К., 1984. – 292 с.
5. Мороз М.О. Літопис життя та творчості Лесі Українки. – К., 1992. – 627 с.
6. Леся Українка і національна ідея: Збірник наукових праць. За редакцією Ярослава Поліщука та Анатолія Криловця. – К., 1997. – 125 с.
7. Українка Леся. Зібрання творів у дванадцяти томах. – К., 1976.

8. Панасенко Т. Леся Українка. – Харків, 2009. – 122 с.

III. Методичні рекомендації до проведення заходів

III.1. Оформлення експозицій книжково- журнальних виставок:

- Поетичне слово Лесі Українки;
- «Де тії струни, де голос потужний, де теє слово крилате...» : до 145-річчя від дня народження Лесі Українки.

епіграфи до книжково- журнальних виставок:

- «Хто вам сказав, що я слабка...»

(Леся Українка)

- «Ні! Я жива! Я буду вічно жити!

Я в серці маю те, що не вмирає!»

(Леся Українка)

III.2. Теми виховних годин, бібліотечних уроків, літературних вечорів:

- Роль родини, культурного оточення і самоосвіти у формуванні світобачення Лесі Українки;
- Леся Українка і кобзарство;
- До Лесиного віночка;
- Лесине свято;
- «Це талант сильний, мужній...»;
- «Хотіла б я піснеюстати...».

IV. Бібліографія

IV.1. Цікаві Інтернет-ресурси

- Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.l-ukrainka.name>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- Леся Українка: цікаві факти про письменницю [Електронний ресурс] // You Tube. – Режим доступу: <https://www.youtube.com>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).

- Леся Українка. Лісова пісня [Електронний ресурс] // Аудіокнига. – Режим доступу: <http://www.ex.ua>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- Вірші Лесі Українки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://onlyart.org.ua>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- В. Голубченко. Леся Українка на Сумщині [Електронний ресурс] // Сумська міська централізована бібліотечна система. – Режим доступу: <http://library-sumy.com>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- Казки Лесі Українки [Електронний ресурс] // Дерево казок. – Режим доступу: <http://derevo-kazok.com.ua>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- Презентація «Леся Українка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://teachua.com>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- Леся Українка. Хронологічна таблиця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dovidka.biz.ua>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- Леся Українка. Драматичні твори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://music.i.ua>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).
- Ольга Кобилянська і Леся Українка [Електронний ресурс] // Хрецьатик. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 03.12.2015).

IV.2. Рекомендований список літератури

1. Аврахов, Г. Художня майстерність Лесі Українки. — К., 1964.
2. Агеєва, В. Поетеса зламу тисячоліть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. — К., 2001.
3. Бабишкін, О. і Курашова В. Леся Українка. Життя і творчість. — К., 1955.
4. Бабишкін, О. Драматургія Лесі Українки. — К., 1963.
5. Вишневська, Н. Лірика Лесі Українки. Текстологічне дослідження. — К., 1976.
6. Дзюба, І. «Та, що пильнувала ватри» (До 50-ої річниці з дня смерті Лесі Українки). В кн. Л. Українка. Бояриня. — Торонто, 1971. — С. 110–28.
7. Драй-Хмара, М. Леся Українка. Життя і творчість. — К., 1926.
8. Енциклопедія українознавства : Словникова частина : в 11 т. / Наукове Товариство ім. Шевченка ; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. — Париж ; Нью-Йорк ; Львів : Молоде життя, 1954–2003.
9. Забужко, О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. — К., 2007.
10. Зеров, М. Леся Українка. Х. — К., 1924.
11. Костенко, Л. Леся Українка. — К., 1971.

- 12.Кулінська, Л. У світі ідей та образів (Особливості поетики драми Лесі Українки). — К., 1971.
- 13.Кулінська, Л. Проза Лесі Українки. — К., 1976.
- 14.Кулінська, Л. Поетика Лесі Українки. — К., 1967.
- 15.Леся Українка. Документи і матеріали. 1871–1970. — К., 1971.
- 16.Леся Українка. Публікації. Статті. Дослідження. — К., 1973.
- 17.Леся Українка. Публікації. Статті. Дослідження, т. I — III. — 1954 . — 60 с.
- 18.Одарченко, П. Леся Українка і М. П. Драгоманов. — Нью-Йорк, 1954.
- 19.Проценко, В. Балаклавські сторінки життя Лесі Українки // Слово Просвіти. — Ч. 8, 3–29 лютого 2012. — С. 10.
- 20.Франко, І. Леся Українка. ЛНВ, т. III, кн. 7. — Л., 1898.

Ключові слова: українська письменниця, сценарій, методичні рекомендації.